

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

KÆRSTRUP

LOLLAND KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	28.01.2011
Besigtiget af:	Mia Kroer Ræbild
Journalnummer:	2010-7.82.07/360-0001
Kommune:	Lolland Kommune
Adresse:	Kærstrupvej 17, 4960 Holeby
Betegnelse:	Kærstrup
Fredningsår:	1918
Omfang:	<i>Hovedbygningen (1765, kældrene ældre; ombygget 1836; tårnet 1868).</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Kærstrup ligger på en stor fortidsmindefredet holm omgivet af brede voldgrave og gamle lindealléer. Nord for holmen ligger avlsbygningerne. Hovedbygningen ligger på den nordlige og smalle del af holmen, og på den sydlige og bredere, græsklædte del af holmen ligger en nyere bygning, der rummer en swimmingpool.

Hovedbygningen, der er opført i år 1765, er en rektangulær, to etager høj, grundmuret, pudset og hvidmalet bygning, der står på en gråmalet sokkel. Facaden er inddelt af lisener og er øverst afsluttet af en kraftig tandsnitsgesims. Midt på facaden mod vest står et tårn med ur og kobberspir, som også afsluttes af en kraftig tandsnitsgesims. Taget er et helvalmet, sortglaseret tegltag, og i rygningen ses to hvidkalkede, brede skorstenspiber med sokler i kobber. Vinduerne er alle ældre, småsprossede vinduer, med gråmalede karme og hvidmalede rammer. En nyere granittrappe fører op til den brunmalede hoveddør i tårnet. Over denne tofløjede, fyldingsdør sidder et monogram med årstallet 1775. På gavlen mod syd er der udgang til en opmuret terrasse, hvorfra en dobbeltløbstrappe med smedejernsgelænder fører ned til terræn.

I det indre er størstedelen af stueetagens oprindelige rumstruktur bevaret. Dog er køkkenet flyttet op i stueetagens nordvestlige hjørne, og mod syd er en elevator, hvor der tidligere var en spindeltrappe. Pejsestuen mod syd-vest er en nyere sammenlægning af to mindre rum. De store repræsentative stuer vender mod øst, mod den tidligere barokke have, der lå på den anden side af vejen uden direkte forbindelse med hovedbygningen. En bred, treløbstrappe med svære egetrin fører op til første sal og et stort gennemlyst rum samt et mindre tårnrums. Den nordlige del af første salen er nyindrettet med værelser og badeværelser på begge sider af den brede gang. Den sydlige del er også indrettet med værelser og badeværelser på begge sider af en fordelingsgang, og de er tillige internt forbundet. Loftsetagen, der er uudnyttet og har nyere pladegulv og fast undertag, giver adgang til den øverste del af tårnet.

Kældrene af det oprindelige Kærstrup er bevaret. De middelalderlige grathvælv mod øst er omkranset af de oprindelige ydermure. I den senere udvidelse af kældrene er der mod nord indrettet køkken med køkkenildsted og bageovn, mod vest ét stort rum, der fungerer som fordelingsgang, hvorfra der er udgang til terræn under tårnet. Mod syd er der, via en lang underjordisk gang, adgang til den indvendige swimmingpool i den selvstændige bygning syd for hovedbygningen. Mod syd er der tillige indrettet kontor samt et nyere toilet.

Hovedbygningen anvendes til beboelse.

— BYGNINGSHISTORIE

De hvælvede kælderrum under en del af den nuværende hovedbygning på Kærstrup stammer fra den første hovedbygning på voldstedet, et rektangulært senmiddelalderligt stenhus dateret til 1500-tallets midte. Dette hus i flere etager, formentlig opført af Anders Gjøe eller sønnen Henning Gjøe (1538-1617), indgik oprindeligt i et flerfløjet anlæg omkranset af grave, hvoraf den sydlige, der oprindeligt skar den mindre nordlige del fra den sydlige holm, senere er tilkastet.

Mod syd forsynedes gården under Palle Rosenkrantz (1587-1642) med en nybygget avlsgård, ligesom det muligvis er ham, der udvidede voldstedet til dets nuværende irregulære form og omkransede avlsgården med grave.

Hovedbygningen undergik en ombygning i perioden 1720-28, mens gården var udlagt til kongeligt ryttergods. Sidelængerne blev nedrevet og øverste etage af hovedbygningen nedtaget. Den reducerede hovedbygning blev udvidet i 1765 under Christian Frederik von Raben (1693-1773), der nedbrød de gamle mure, men dog med bevarelse af de hvælvede kældre, og der ovenpå opførte en ny bredere og symmetrisk hovedbygning af bindingsværk i to etager under det afvalmede glaserede tegltag. Over indgangsdøren mod vest, hvortil en sideløbstrappe ledte, opsattes en rokokokartouche med bygherren Christian Frederik von Rabens og hustru Berte von Plessens (1707-86) monogram og våbenskjold med Rabernes halve lilje og Plessernes tvehaledede sorte tyr.

Ansporet af de seneste tendenser i arkitekturen og i overensstemmelse med de begyndende sværmerier for naturen og forbindelsen til denne, blev de repræsentative rum i den nye hovedbygning placeret i stueetagen, symmetrisk opbygget med en gennemgående længdeskillevæg og en central sal bag vestibulen ud mod den nyanlagte barokhave. Hovedbygningen stod dog ikke i direkte forbindelse med denne på grund af den brede voldgrav. Den

lavere første sal indrettedes med mindre beboelses- og soverum. Den nybyggede hovedbygning bidrog, sammen med det net af alléer som plantedes samtidig, og som stadig omkranser voldstedet og hvoraf en allé endnu strækker sig sydpå til hovedgården Bremersvold, til at tilføre stedet en barok regularitet, uden at anlægget dog fremstår symmetrisk og hierarkisk i sin struktur.

Under stedets ejer fra 1828, Charlotte Emerentia Rosenkrantz-Huitfeldt (1791-1843) blev der opført nye stalde og nyt mejeri, bøndergodset blev udskiftet, og mange af gårdene udflyttedes. I 1836 pågik en hårdt tiltrængt restaurering, hvorved hovedbygningen ganske forandrede udseende. Friderich Rabens bindingsværksbygning fra 1765 blev nu camoufleret, idet den udvendigt blev beklædt med en skal af grundmur. Taget blev forsynet med tre kobberklædte pyramidespir, ét ved hver gavl og et større over indgangsdøren mod vest, som dog blev nedtaget i 1868. Stukdekorationerne og dørindfatningerne i stueetagens sal er formentlig også kommet til i denne forbindelse. Samtidig blev den gamle træbro ved den vestlige voldgrav erstattet af den nuværende hvælvede stenbro.

Det kobberbelagte indgangstårn blev i 1868 opført af David Peter Friderichsen (- 1902), efter tegninger af bygningsinspektør Ove Petersen (1830-92), og hovedindgangen og rokokokartouchen blev derfor flyttet hertil, adskilt af en senere fjernet konsol, og indvendig forsynet med en trappe til stueetagen. Samtidig flyttedes den oprindelige sideløbende trappe til østsiden, der nu forsynede salen med en direkte udgang.

I forbindelse med nedrivningen af Palle Rosenkrantz's avlsgård omkring 1920 blev de gamle voldgrave oprenset, og den murede bro mod øst erstattede en tidligere træbro. I 1930'erne rev Mathias Wilhelm Friderichsen de efterhånden brøstfældige avlsbygninger ned, og genopbyggede dem i moderne stil nord for hovedbygningen. Den derved frigjorte ladegårdsplads indenfor voldgravene blev udlagt til have efter havearkitekt Erik Erstad-Jørgensens plan, og hovedbygningen forsynedes med en mindre muret terrasse mod syd, der i 1973-74 blev udvidet til den nuværende størrelse.

Hovedbygningen blev renoveret igen i 1973-74 i forbindelse med mejeriejer Esper Boels overtagelse. Den sidste rest af det tidligere avlsanlæg, den gamle herskabsstald fra 1831, der flankerede hovedbygningen, blev nedrevet, og en kombineret garage og gæstebygning med swimmingpool opførtes i gasbeton med underjordisk gang til hovedbygningen. Udgangen fra salen blev sløjet og trappen taget ned. De to pyramidespir mod nord og syd blev nedtaget da der blev lagt nyt glaseret tegltag med fast undertag på hovedbygningen, og i den forbindelse blev der isat moderne

tagvinduer. Indgangsdøren i tårnet flyttedes op i plan med stueetagen og forsynedes med en stor ligeløbstrappe udvendigt. Hovedbygningen blev samtidig kalket hvid, hvor den tidligere var okkergul. I 1974-75 blev den japanske have vest for hovedbygningen anlagt. I 2009-2010 blev der lagt nyt kobber på tårnbygningens spir.

Indvendig er sket flere ændringer i rumstrukturen, der har ændret den tidligere stramme struktur. Oprindeligt var der en spindeltrappe i hver ende af hovedbygningen til brug for tjenestefolkene. Hvor den sydlige trappe stod, blev der i 1970'erne installeret en elevator. De ældre vævede gobeliner, der ifølge traditionen stammer fra det i 1767 nedbrudte Nykøbing Slot og herefter blev erhvervet til Kærstrup af Friderich Raben, er opsat i den nyklassicistiske sal. Tidligere sad de i den syd-vest vendte stue, som i dag er en del af pejsestuen, der er en sammenlægning af to stuer. I 2006-2007 blev der i den nordlige del af førstesalen indrettet fire nye værelser, hver med eget badeværelse.

Museum Lolland-Falster, 2011.

— KILDER

Danske Slotte og Herregårde, Bind II, Alfred G. Hassings Forlag, 1943.

Flemming Jerk; Herregårde i Danmark, Sjælland, København, 1980.

C.C. Haugner; Rødby købstads og Fuglse herreds søndre del, Nakskov, 1928.

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Kærstrups miljømæssige værdier knytter sig til iscenesættelsen af omgivelserne. I det flade lollandske landskab markerer to murede piller overgangen til herregårdslandskabet, der understreges af de allé beplantede veje, der fører op til herregården, og giver et storladent indtryk ved ankomsten. Herregårdslandskabet præges tillige af de bevarede tjenesteboliger, den gamle smedje, vandværket og de nyere avlsbygninger nord for holmen samt den store dyrehave sydøst for hovedbygningen.

Kærstrup er en markant, solitær bygning i landskabet, idet den ligger på en stor og åben holm omgivet af brede voldgrave, der indrammes af gamle, kandelaberbeskårne lindealléer.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Herregården Kærstrups kulturhistoriske værdier knytter sig til den store, irregulære holm, idet holmens særegne størrelse fortæller om en gradvis udbygning af herregården. Fra den oprindelige, forsvarsmæssige herskabsbolig, til et selvforsynende

herregårdsanlæg med avlsbygninger, også forsvarsmæssigt beskyttet på holmen, til en adskillelse af drift og herskabskultur i senere tider.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til Kærstrups solitære placering omgivet af landbrugsmarker, dyrehave, vandværk og smedje, der vidner om herregårdens omgivende minisamfund.

Kærstrup er en herregård, der har været under udvikling og ombygning over flere hundrede år, og som er præget af tidens fremherskende arkitektoniske strømninger. Dette ses i de middelalderlige, hvælvede kælderrum, der er fra den oprindelige hovedbygning, i hovedbygningens udvidelse på tre sider med de tilføjede barokke facader samt det senere tilføjede, klassicistiske tårn. Hovedbygningens repræsentative rum i stueetagen og den oprindeligt manglende forbindelse til haven rummer desuden en stor kulturhistorisk værdi som et tidligt eksempel på en ny epoke i herregårdsbyggeriet tolket ind i et eksisterende anlæg.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

I Kærstrups ydre knytter de arkitektoniske værdier sig til den enkle, rektangulære bygningskrop, der er vertikalt orienteret og stramt symmetrisk opbygget. Særligt de enkle facadedekorationer med lisener og tandsnitsgesims samt vinduernes taktfaste placering er medvirkende hertil. Den vertikale orientering understreges af de ældre småsprossede vinduer, det høje valmede tag og tårnet med kobberspir.

I bygningens indre knytter de arkitektoniske værdier sig til stueplanets oprindelige plandisponering fra midten af 1700-tallet med rundgang gennem sale og stuer og dørenes placering en filade langs ydervæggene. Hertil kommer hovedbygningens treløbstrappe og de repræsentative stuer med plankegulve, mønsterlagte parketgulve, fyldningsdøre, gerichter, greb og de til huset malede dørstykker.

Yderligere ligger der en særlig arkitektonisk værdi i den store østvendte spisestue med svære planker, indrammet af smig skårne planker, brystningspaneler, dobbelte fløjdøre med frontonudsmykninger i senempire og righoldige senempire stukdekorationer. Særligt de ældre gobeliner er med til at understrege spisestuens unikke karakter.

På første sal knytter de arkitektoniske værdier sig til den bevarede rumstruktur i den sydlige del, med gennemgang mellem værelserne, samt til de bevarede paneler, fyldningsdøre, dobbelte fløjdøre, greb og stuk.

I kælderen ligger der arkitektoniske værdier i de middelalderlige grathvælv og ydervæggene fra den tidligere hovedbygning, samt det tidligere køkkenildsted og bageovn mod nord.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I Kærstrups ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til den ældre materialeholdning, den ubrudte tagflade, bygningens form, symmetrien og den vertikale orientering, herunder de enkle facadedekorationer, tårnet med ur og spir, de ældre døre samt de ældre vinduers stringente placering.

I bygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til etagerens oprindelige rumstruktur med alle ældre bygningsdetaljer, herunder den ældre treløbstrappe, planke- og parketgulve, brystningspaneler, fyldningsdøre med udsmykninger, malede dørstykker, gobeliner og stukdekorationer. Hertil kommer kælderen grathvælv og oprindelige ydermure, køkkenildsted og bageovn.

— ANBEFALINGER

- At ovenlysvinduerne i tagfladen fjernes eller udskiftes til en anden type tagvindue, der i højere grad passer til bygningens arkitektoniske udtryk.
- At de sænkede lofter fjernes således, at de oprindelige pudsede lofter atter fremkommer.
- At treløbstrappens nyere stålgelænder erstattes med et gelænder, der i højere grad passer til trappens stil og alder.
- At nye trægulve lægges med traditionelle samlinger.
- Det kunne styrke de miljømæssige værdier, hvis der atter blev anlagt en have øst for hovedbygningen og vejen.